

سراج التواریخ

قسمت اول

وضعیت امروزی افغانستان طوریست که ما باید گذشته خود و وطن خویش را از لابلای تاریخ جستجو کنیم تا باشد که بدبختی و بحران امروز را به تحلیل گرفته آینده و بازسازی فردای وطن عزیز ما افغانستان را تهداب بگذاریم. خصوصاً که نسل جوان ما امروز که مردان آینده این دیار خواهند بود از تاریخ وطن بی خبر نبوده و بدانند که ما کیستیم؟ و نیاکان ما کی ها بودند؟ سرزمین ما کجا بوده و وسعت خاک آن در طول تاریخ از کجا به کجا می رسید و حالا به کدام وسعت محدود شده است؟

بدین منظور انجمن فرهنگ افغانستان تصمیم گرفت تا از طریق پورتال افغان جرمن آنلاين کتاب ذیقیمت سراج التواریخ امیر حبیب الله خان سراج المله را به صورت مداوم را باز نویسی کرده و بدین وسیله به نسل جوان افغان هدیه نماید.

خاطر نشان باید ساخت که در رسم الخطی که اصل آن بچاپ رسیده، کدام تغییری آورده نشده، همچنان نقطه گذاری در آن مراعات نشده زیرا اصل آن چنین است و نباید اصلیت آن تغییر کرده و تصرفی در آن وارد گردد. باید متذکر شد که شاید اغلاط طباعتی نیز در متن کتاب به مشاهده میرسد و اصلاح آن از صلاحیت این جانب نبوده و طوری که نوشته شده آنرا انتقال می دهیم که البته خوانندگان این امانت داری ما را درک خواهند نمود.

امید است که درین راه که بسی بزرگ است خداوند ما را توفیق دهد و روح و روان جناب محترم زنده یاد "فیض محمد کاتب هزاره" را که يك دانشمند و نویسنده بزرگ این سرزمین بوده و افتخار آن به هر فرد افغان میرسد شاد گرداند.

البته اگر خداوند توفیق دهد بعد از تکمیل آن بصورت کتاب نیز انتشار خواهد یافت .

عنوان کتاب

سراج التواریخ

صفحه اول:

حسب الامر جلیل القدر اعلیحضرت سراج المله والدين پادشاه با عدل و دین

کتاب مستطاب سراج التواریخ

که به توجه ذات اقدس همایونی شان تسوید وقایع گردیده بود.

در مطبعه حروفی دارالسلطنه کابل طبع گردید.

سنه ۱۳۳۱

صفحه دوم:

هو الله تعالی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمدالله الذي جعل اخبار سابقى الاخيار و الاشرار غيرة للملاحقين من اولى الابصار و الصلوة والسلام الاتمان الاكملان علي سيدنا محمدن المختار و علي آله الاطهار و اصحابه الابرار ما توالي النهار و الليل و الليل و النهار في جميع الامور والاعصار.

(اما بعد) بنده حضرت آفریننده مهر و ماه و شکر گوینده خداوند بخشنده تاج و کاه و حامی جمعی از سکنه و متوطنه مملکت ملت خواننده کلمه طیبه لاله الاالله محمد رسول الله اعلیحضرت سراج المله والدين امیر حبیب الله پادشاه خودمختار افغانستان و ترکستان و متعلقه آن بر انظار خوانندگان سرگذشت پیشینیان و واضح میدارد که از دیگر گاه

د پانوی شمیره: له ۱ تره

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خير و لولۍ

مکنون خاطر داشتیم و این امر را لازم می‌پنداشتیم که وقایع و سوانح پادشاهان افغانه را از بدو سلطنت اعلیحضرت احمد شاه درانی الی زمان هذا نگارش دهیم چنانچه درین اوان که زمام اختیار امارت خطه افغانستان از لطف و مرحمت حضرت یزدان در قبضه اقتدار این فرمانبردار خالق سبحان آمد تصمیم عزم بر تسوید وقایع نموده و خود را از سبب گرفتاری در امور مهمه سلطنت و تربیت سپاه و رعیت معذور دیده فیض محمد کاتب بن سعید محمد مغول معروف به هزاره محمد خواجه را مامور فرمودم که به تحریر پرداخته سرگذشت پادشاهان افغان را کتابی مرتب سازد تا در روزگار یادگار بماند. باوجود گرفتاری زیاد که در امورات دولت علیه خداداد افغانستان دارم باز هم جزو جزو که از تحریر می‌برآید خود من شخصاً ملاحظه کرده حل و اصلاح نموده اجازه چاپ را می‌دهم. هرگاه سهوی ملاحظه شود آنرا از باعث گرفتاری زیاد که دارم تصور دارند فقط چه

زننده جاوید گشت هر که نیکو نام زیست کز عقبش ذکر خیر زنده کند نام را

بر طبق سطور فیض دستور فوق احقر مذهب را که یکی از پست ترین چاکران درگاه و کهنترین خدام بارگاه اعلیحضرت والا که همواره نظر خورشید ضیایش بسوی تربیت سپاه و رعیت مصروف و رای کتبی آرایش جانب ترمیم و تعمیر ملت و مملکت معطوف است روزی پیش خوانده بیش بنواخت که این جزء ضعیف را از ارشاد میمنت بنیاد چنین امر جلیل القدر از خاک مذلت باوج عزت بر افراخته سرافراز ساخت و فرمود کتابی مشتمل بر ملک گیری و کشور گشائی فرماندهان افغانه مؤلف و مرتب نموده حدود سابقه مملکت متصرفه افغانستان را اگر چه خلاف واقع درج کتب تواریخ است از همان کتب با درجات گرما و سرمای هوای آن و درجات و دقائق محل وقوع هر ولایت این مملکت ثبت کتاب کرده آید و وجه صحیح و مطابق واقعه بواسطه آله پیمایش و غیرها با حدود منفصله حالیه و نسب نامه طوائف افغانه و تعداد نفوس ایشان علیحده ترتیب داده ضمیمه اخیر کتاب نماید و بذکر سلاطینیکه قبل از اعلیحضرت احمد شاه فرمانفرما بوده اند نگراید زیرا که کتب مؤرخین شامل آن و ذکرش مورث تکرار و باعث طول گفتار است. پس احکام سعادت فرجام اشرف اعلی را سمعاً و طاعه گفته بتقریم پرداخت و نخست جهت رفع اشتباه اینای زمان کتب تواریخیکه در کار بودند و بسوی بیان واقعات افغانستان راه می نمودند چون (۱) جهانکشای نادری (۲) و تاریخ سرجان مالکم (۳) و تاریخ احمدی (۴) و خزانه عامره (۵) و جلد قاجاریه ناسخ التواریخ (۶) و رساله عربیه سید جمال الدین الافغانستانی (۷) و تاریخ سلطانی (۸) و رساله علیقلی میرزای اعتضاد السلطنه ایرانی (۹) و رساله محاربه کابل و قندهار (۱۰) و کتاب منظومه حمید کشمیری (۱۱) و روزنامه اعلیحضرت شاه شجاع الملك (۱۲) و کتاب حیات افغانی مؤلفه دبتی حیات خان (۱۳) و روضه الصفاي ناصری (۱۴) و مرآت الوضیة عربیه مؤلفه کرنیل یوسفانديک امریکائی (۱۵) و پند نامه دنیا و دین پادشاه جنت مکین اعلیحضرت ضیاء المله والدين مرحوم (۱۶) و جام جم فرهاد میرزا را فراهم آورده همه وقایع را تطبیق داده اقوال مختلفه فیها را حواله به خود صاحب کتاب نموده و واقعات مسموعه مشهوره را از حکایات ثقات معمرین چون جناب سردار محمد یوسف خان بن امیر کبیر اعلیحضرت امیر دوست محمد خان میرور و سردار نورعلیخان بن سردار شیرعلی خان مغفور قندهاری و قاضی القضاة سعدالدین خان بن المرحوم قاضی القضاة عبدالرحمن خان علوم و غیره که از آبا و اجداد خود ها بالواسطه شنیده و هم وقایع زمان خودشان را به چشم سر دیده و این وقت از طرف قرین الشرف پادشاهی مامور بیان واقعات را به زبانی گردیده بودند ضم و رقم کرده مجموعه همه را از جهت مطابقت اسم با مسمی موسم به سراج التواریخ گردانید و بالله التوفیق و منه الاستعانه.

ذکر حدود سابقه مملکت افغانستان

و وجه تسمیه و ولایات معروفه و درجات گرما و سرمای هوای آن.

این مملکت بقرار بیان حیات خان در زمان سلطنت کیان و پیشدادیان مشهور به کابلستان و زابلستان بوده تا که اعلیحضرت سکندر اعظم فتحش نموده و بزبان یونانی معروف به بکتیره یعنی باختر گشته و پس از آنکه بتصرف اسلام در آمده منقسم به دو قسمت مغربی و مشرقی شده، مغربش از کابل و قندهار تا حد ایران به خراسان که شهر مشهورش هراتست و مشرقش به ملک روه یعنی کوهستان واقع شرقی نهر سند تا حسن ابدال نامزد گردیده و در عهد اعلیحضرت محمد اکبر پادشاه داخل صوبجات هند شده صرف صوبه کابل مرقوم می گشته و در زمان سلطنت اعلیحضرت احمد شاه که بعد از انقراض سلطنت اعلیحضرت نادرشاه در سال هزار و هفتصد و چهل و هفت ۱۷۴۷ میلادی مطابق هزار و یکصد و شصت ۱۱۶۰ هجری بر اریکه سلطنت جلوس نمود زیادتیر موسم به افغانستان شد و

د پائو شمیره: له ۲ تره

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په خیر و لولئ

اظهر اینکه باعتبار کثرت و انبوهی مردم افغان درین مملکت ساکن و متوطنند بزیادت لفظ (ستان)^۱ نامزد گردیده است چون عربستان و گلستان و غیره که بواسطه انبوهی قبایل عرب و گل باین نامها موسوم شده اند فقط.

و بقرار بیان صاحب جم وسعت این مملکت از فرانسه بیشتر و طولش از مشرق تا بمغرب ۱۰۰۰ هزار میل و عرضش از شمال به جنوب هفتصد و هشتاد ۷۸۰ میل است و مشتمل بر همه قسمت مشرقی ایران و قسمت شمال مغربی هندوستان می باشد و محدود با رودخانه (ایندهس)^۲ است و امتداد این مملکت از مشرقی سرحد کشمیر که در طول هفتاد و هفت ۷۷ درجه مشرقیست تا مغرب هرات که در طول شصت و یک ۶۱ درجه مشرقی کوی پنج است و از شمال تا جنوب امتدادش از ولایت بلخ تا بلوچستان است و این محدوده را سلطنت کابل بجهت پاتخت او گویند چنانچه بعضی وقت سلطنت قندهار گویند که پاتخت دیگر آنست و سابقاً سلطنت غزنه یا غزنین بجهت پاتخت دیگرش می گفتند و این سلطنت خصوصاً مشتمل بر افغانستان و عموماً بر قسمتی از خراسان و بلخ و سیستان و کشمیر و حصه قلیلی از لاهور و قسمت کثیری از ملتانست و جمعیت همه این ولایات از ملل غربیه (۱۵۰۰۰۰۰) پانزده ملیان است افغان (۴۵۰۰۰۰۰) چهار ملیان و پانصد هزار و هندو (۵۵۰۰۰۰۰) پنج ملیان پانصد هزار و تاتار (۱۵۰۰۰۰۰) یک ملیان و پانصد هزار و ایرانیان (۱۵۰۰۰۰۰) یک ملیان و پانصد هزار و قبایل دیگر (۲۰۰۰۰۰۰) دو ملیانند بخلاف ذکر صاحب کتاب حیات افغانی زیرا که او مساحت سطحی این مملکت را سه لک (۳۰۰۰۰۰۰) میل مربع و در هر میلی (۲۸) بیست و هشت نفر آدم ذکر کرده جمعیتش را (۸۴۰۰۰۰۰۰) هشت ملیان و چهار صد هزار نوشته است و همچنین صاحب تاریخ سلطانی از روی نوشته گولد سمت انگلیس مساحت مربع این مملکت را دولک و نود و چهار هزار میل انگلیسی و جمعیتش را (۱۴۰۰۰۰۰۰۰) چهارده ملیان و بقرار ذکر صاحب المرآة الوضیة مساحتش را یک لک و پنجاه هزار میل مربع و جمعیتش را (۴۰۰۰۰۰۰۰) چهار ملیان ذکر کرده است.

ذکر بلدان معرفه و ولایات مشهوره افغانستان.

کابل

بقرار بیان حیات خان در عرض شمال (۳۳) سی و سه درجه و (۱۰) دقیقه و در طول شرقی (۶۷) شصت و هفت درجه (۱۵) و پانزده دقیقه از سطح دریای شور شش هزار و دو صدوپنجاه (۶۲۵۰) فوت بلند واقع است و مقدار (۳) سه میل وسعت عمارت شهر و (۷۰۰۰۰) هفتاد هزار باشندگان این بلده است بخلاف بیان صاحب جام جم زیرا که او کابل را در عرض شمالی (۳۴) سی و چهار درجه (۲۷) و بیست هفت دقیقه و در طول شرقی (۶۹) شصت و نه درجه و جمعیتش را (۵۰۰۰۰۰) پنجاه هزار نوشته است.

قندهار

بقرار ذکر صاحب کتاب حیات افغانی تخمیناً به مسافت (۲۰۰) دو صد میل جانب گوشه مغرب و جنوب کابل واقع (۳۵۰۰) و سه هزار و پانصد فیت از سطح دریای شور بلند و جمعیتش تخمیناً (۶۰۰۰۰) شصت هزار نفر است بخلاف ذکر صاحب جام جم زیرا که او جمعیتش را (۸۰۰۰۰۰) هشتاد هزار نفر و وقوعش را در عرض شمالی سی و دو درجه و (۳۵) سی و پنج دقیقه و در طول شرقی (۶۶) درجه (۲۰) و بیست دقیقه رقم کرده است.

هرات

بقرار بیان صاحب جام جم از شهرهای قدیم مشرق زمین است و قلعه سخت مربعی دارد و هر ضلع دیوار آن هزار و هشتصد گام است و پنج دروازه دارد و دیوارش مشتمل بر یک خندق و سه خاکریز و دو شیر حاجبست^۳ و جمعیتش زیاده بر (۴۰۰۰۰) چهل هزار نفر نیست بخلاف ذکر حیات خان چنانچه می نویسد که هرات چیزی کم بمسافت پانصد میل جانب مغرب کابل واقع و تعداد نفوسش پنجاه هزار است و هم بقرار نوشته صاحب جام جم در عرض شمالی (۳۴) درجه و (۴۵) چهل و پنج دقیقه و در طول شرقی (۶۱) شصت و یک درجه واقعتاً بخلاف تاریخ سلطانی که او در عرض شمالی (۳۵) سی و پنج درجه و طول شرقی را مطابق نوشته است.

^۱ استان : جای انبوهی چیزها

^۲ ایندهس: نهر سند که اتک نیز می گویند.

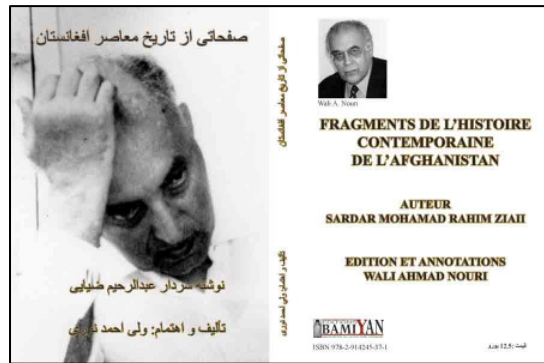
^۳ معلوم که مخفف شهر حاجب باشد.

غزنین

مطابق مندرجه کتاب حیات افغاني این شهر به مسافت (۷۰) هفتاد میل جانب جنوب کابل واقع و تعداد نفوسش (۱۵۰۰۰) پانزده هزار نفر است و موافق کتاب جام جم شهر مشهور افغانستانست و وقتی پاتخت شاهنشاهی قوی و غنی بوده و از کثرت اعداد علماء و فضلاء که در آنجا مدفون شده اند آنرا مدینه ثانیه میگفتند و در عرض شمالی (۳۳) سی و سه درجه و (۳۷) سی و هفت دقیقه و در طول مشرقی (۶۸) شصت و هشت درجه و (۴۸) چهل و هشت دقیقه واقعست

ادامه دارد

جدیداً از طبع برآمده :

صفحاتی از تاریخ معاصر افغانستان
N° ISBN: 978-2-91-0245-05-1

نگارنده : سردار محمد رحیم ضیایی
تألیف و اهتمام : ولی احمد نوری
صفحه بندی و صحافت : تورپیکي عزیز
امور دیزاین و کمپیوتري : عارف عزیز "گذرگاه"
مطبعه : « انجمن فرهنگ افغانستان »

لیموژ - فرانسه

انتشارات بامیان

این کتاب زیبا حاوی مطالبی است که وقایع گوشه از تاریخ وطن ما از زمان اعلیحضرت امیر عبدالرحمن خان ضیاء المت الی اخیر سلطنت اعلیحضرت محمد نادر شاه را بیان می دارد که در هیچ کتابی تا حال ذکر نشده این کتاب را از آدرس های ذیل بدست بیاورید:

ولی احمد نوری:

France- - Paris – ۷۵۰۱۴ Rue Reymond Lesserand - ۱۴۱

(۰۰-۳۳-۱) ۴۵ ۴۵ ۰۹ ۰۳

Email : spineghar@hotmail.com

و یا :

انجمن فرهنگ افغانستان

Association de la culture Afghane

د پانوی شمیره: له ۴ تره

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیرولو مخکې په خیر و لولئ

انتشارات باميان

Les Editions Bamiyan

۱۸ rue Rhin et Danube

۸۷۲۸۰ Limoges-France

Tel : ۰۰ ۳۳ (۰) ۵۵۵ ۳۵ ۹۶ ۰۱

Fax : ۰۰ ۳۳ (۰) ۵۱۹ ۵۷۸ ۴۱۹

cultureafghane@free.fr

<http://cultureafghane.free.fr>

د پانډو شميره: له ۵ تر ۵

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په خیر و لولئ